

משרד החינוך

מערכת שידורים לאומית

המזכירות הפדגוגית
אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית

מערכת שידורים לאומית

מפמ"ר עברית: תומר בוזמן

ייעוץ דידיקטי ואקדמי: ד"ר עליזה עמיר

פיתוח: עדי זקר, ד"ר עליזה עמיר, יעל נזר

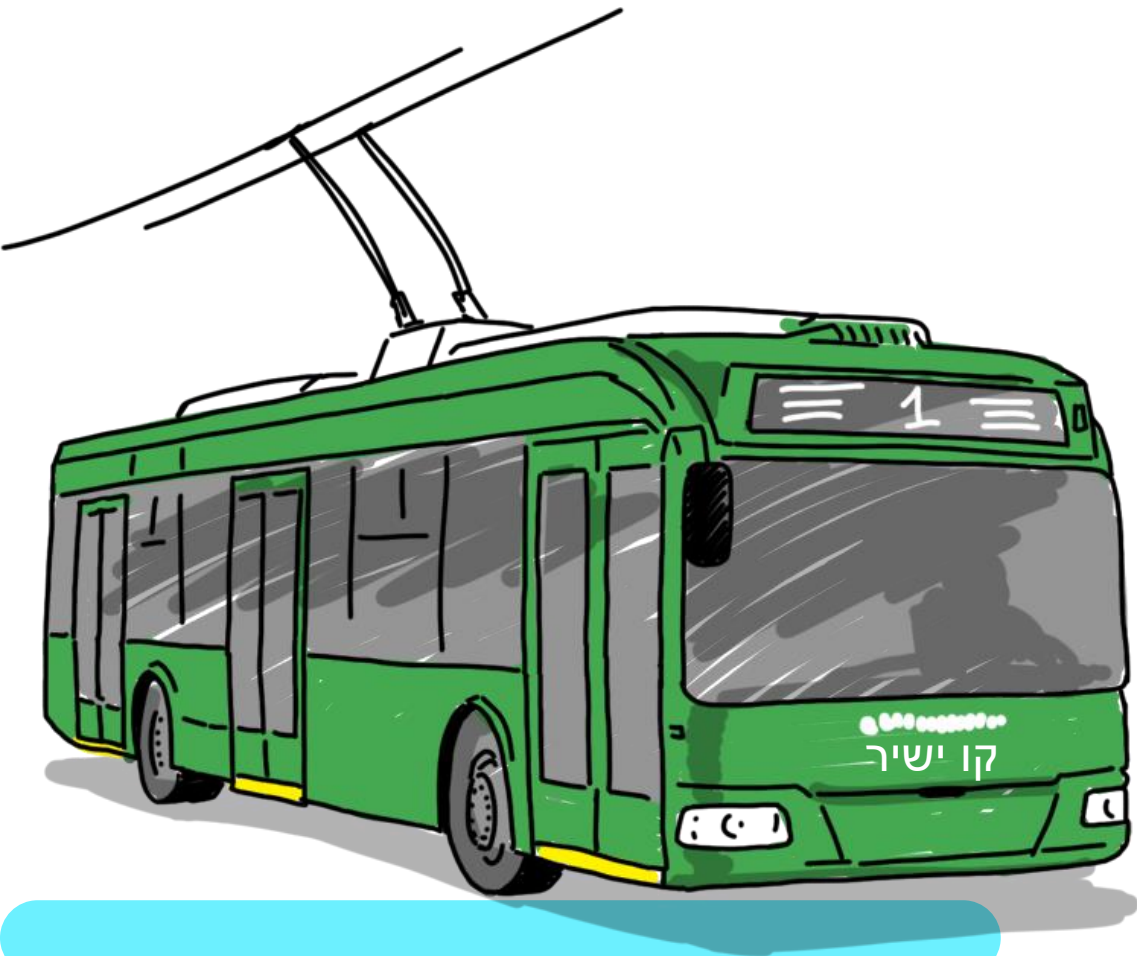
חלון מורה
אין למקם מידע

הלשון בשירות ההומור

עברית: לשון, הבעה והבנה – חט"ב, ט'

שם המורה: עדי זקר

איש אחד נכנס לאוטובוס
ושואל את הנהג:
"האוטובוס הזה ישיר?"

עונה הנהג: "אם תשלם
מספיק הוא גם ירקוד!"

מה נלמד היום?

- נחקור בדיחות המושתתות על משחקי מילים בשפה העברית.
- נבדוק באיזו תחבולה לשונית השתמשו כדי ליצור את ההומור.
- נכיר מגוון דרכים ליצירת הומור באמצעות משחקי לשון.
- נראה איך הכרה של מושגים ותופעות לשוניות בשפה מאפשרת לנו להבין את ההומור.

הערה: ייתכן שיהיו נושאים שיוזכרו שלא למדתם, לא נורא!

הגדרה של הומור

- אירוע או רעיון המתקבל בו זמנית מנקודת מבט שונות, אך לא קשורות או אפילו מנוגדות זו לזו. דוגמה לכך הם שעשועי מילים, כאשר לאותה מילה או משפט שני פירושים שונים, והם מובאים ביחד באופן סימולטני.

(אינגלס, 2011)

- תופעה לשונית מרכזית נוספת היא תופעה של "דו משמעות", מצב שבו ניתן לפרש יחידה לשונית כמו מילה, צירוף או משפט ביותר מדרך אחת.

(שלום צילה, 2016)

חוקרים ומחייכים

נער פגש בתור לקופת חולים סבא של חבר.
אחרי שיחה קצרה. שואל הנער את הסבא: "מה אתה
עושה בימים אלו?"

"אני? נהג מרוצים!" עונה הסבא.

"אתה? נהג מרוצים?!?" מתפלא הבחור.

"כן" משיב הסבא "אני מסיע את
הנכדים שלי, והם מרוצים".

מהי "התחבולה" הלשונית?

נער פגש בתור לקופת חולים סבא של חבר.
אחרי שיחה קצרה. שואל הנער את הסבא: "מה
אתה עושה בימים אלו?"
"אני? נהג מרוצים!" עונה הסבא.
"אתה? נהג מרוצים??!!" מתפלא הבחור.
"כן" משיב הסבא "אני מסיע את הנכדים שלי
והם מרוצים".

מהי "התחבולה" הלשונית?

איש אחד נכנס לאוטובוס ושואל
את הנהג: "האוטובוס הזה ישיר?"
עונה הנהג: "אם תשלם מספיק
הוא גם ירקוד!"

שם תואר

פועל

פועל

מה זו תרבות הצריכה?

אני צריכה
נעליים

אני צריכה
מכנסיים

אני צריכה
תיקים

מהי "התחבולה" הלשונית?

שם עצם

מה זו תרבות הצריכה?

פועל

אני צריכה מכנסים,

צריכה נעליים,

צריכה תיקים...

נער לאביו: "אבא, חברים הזמינו אותי לארוחה
צמחונית. מה לדעתך עדיף:
תחליף סטייק
או תחליף המבורגר?"

עונה האב: "תחליף חברים!!!"

מהי "התחבולה" הלשונית?

נער לאביו: "אבא, חברים הזמינו אותי לארוחה

צמחונית. מה לדעתך עדיף:

תחליף סטייק

או **תחליף** המבורגר?"

עונה האב: "תחליף חברים!!!"

שחר קרו
"משחקי הקאץ"

מהי "התחבולה" הלשונית?

בזאת אני **מכשיר קשר** בינכם.

פועל + שם עצם = מכשיר את הקשר

צירוף שם עצם
(סמיכות)

אנחנו מתחתנים אתה **קולט**?

מילים ללא התמונה... האם עדיין בדיחה?

הומור בפרסומות

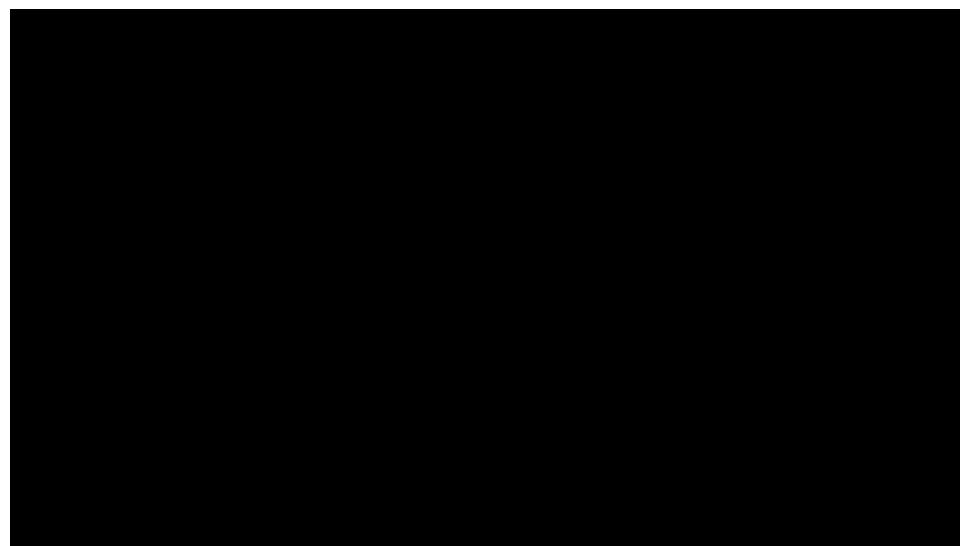
פרסומת סוף עונה

סוף סוף

עונה

פועל

שם עצם

רגע מסכמים

כל הבדיחות עד עכשיו נובעות מדו משמעות הנובעת
משימוש בחלקי דיבור:

- החלפת שם תואר בפועל ← ישיר – ירקוד
- החלפת צירוף סמיכות בפועל + שם ← מכשיר קשר
- החלפת שם עצם בפועל ← מרוצים, צריכה, תחליף

בזמן ההפסקה...

גלו מהי "התחבולה" הלשונית בבדיחה הזו:

מוקדנית: "שלום, רציתי לעניין אותך
בביטוח משלים."

לקוח: "מה כולל ביטוח משלים?"

מוקדנית: "זה אותו דבר רק שכאן אנחנו
משלים אותך שהוא מכסה יותר דברים".

משרד החינוך

הפסקה

מהי "התחבולה" הלשונית?

מוקדנית: "שלום, רציתי לעניין אותך

בביטוח משלים."

לקוח: "מה כולל ביטוח משלים?"

מוקדנית: "זה אותו דבר רק שכאן אנחנו

משלים אותך שהוא מכסה יותר דברים".

מהי "התחבולה" הלשונית?

ביטוח משלים 1

- צירוף שם ותוארו
- שורש של"מ
- מ: צורן גזירה

משלים 2

- פועל
- בינוני
- מדברים
- שורש של"ה (להשלות)
- מ: צורן נטייה

כבוד שר האוצר,
בכל פעם שאתם מעלים מיסים
גם אני מעלים מיסים!

מהי "התחבולה" הלשונית?

• מעלים 1

- פועל
- שורש על"ה (בעבר העלה)
- גוף נוכחים
- מ: צורן נטייה

מעלים 2

- פועל
- שורש על"מ (בעבר העלים)
- גוף מדבר
- מ: שורשית (צורן גזירה)

כבוד שר האוצר,
בכל פעם שאתם מעלים
מיסים

גם אני מעלים מיסים.

חָמוֹר – שם תואר
על פי הקשר
משתמע מהציור - **חָמוֹר**

חִכְשָׁנִים בְּזָנֵב – פועל
הכוונה: **חִקְשָׁנִים**
שְׁטוּיּוֹת

שחר קרן – משחקי הקאץ'

חֶמֶר חֶמֶר - מילים שנכתבות אותו
הדבר אבל נשמעות שונה.

הומוגרפייה – שתי מילים שנכתבות אותו
הדבר, אבל נהגות שונה.

חָבֵל – חֶבֶל , טָבַע – טֹבַע , יָלְדוּת - יִלְדוּת

מְכַשְׁפֵּשׁ בְּזָנָב ← מְקַשְׁקֵשׁ שְׁטוּיּוֹת

המילים נכתבות שונה, אבל נשמעות אותו הדבר.

הומופונייה = צליל שווה (הומו – שווה, פון – צליל)
הכתיב והשמעות שונים.

כֶּת - קָט - קֶת , קרא - קרה - קרע,

שם עצם

פועל

- לפי ההקשר - זָרִים

רבים של זָר

- לפי הציור - זָרִים

רבים של זָר

*הומוגרפייה

סיכום ביניים - השפה בשימוש ההומור

- שימוש בחלקי דיבור
- שימוש באותו הפועל אבל משורשים ובגופים שונים.
- שימוש בהומוגרפיה – כותבים זהה שומעים שונה
- שימוש בהומופוניה – כותבים שונה שומעים זהה

שמחת תורה על שם מה?

על שם שמחת ההורים שממחר
ועד חנוכה תורה של הגנות

תורה 1

- שם עצם
- ה - חלק מהשורש (צורן גזירה)

תורה 2

- שם עצם + כינוי גוף חבור
- ה - צורן נטייה

מבחני נהיגה
פתח תקווה

אני מפתח תקווה!

מְפַתַּח תְּקוּוּהָ
מִילַת יַחַס מ +
שֵׁם הָעֵצָם
פֶּתַח תְּקוּוּהָ

פועל:
מְפַתַּח אֶת הַתְּקוּוּהָ
שֶׁאֲצַלִּיחַ בַּטֶּסֶט

מאפה שמרים

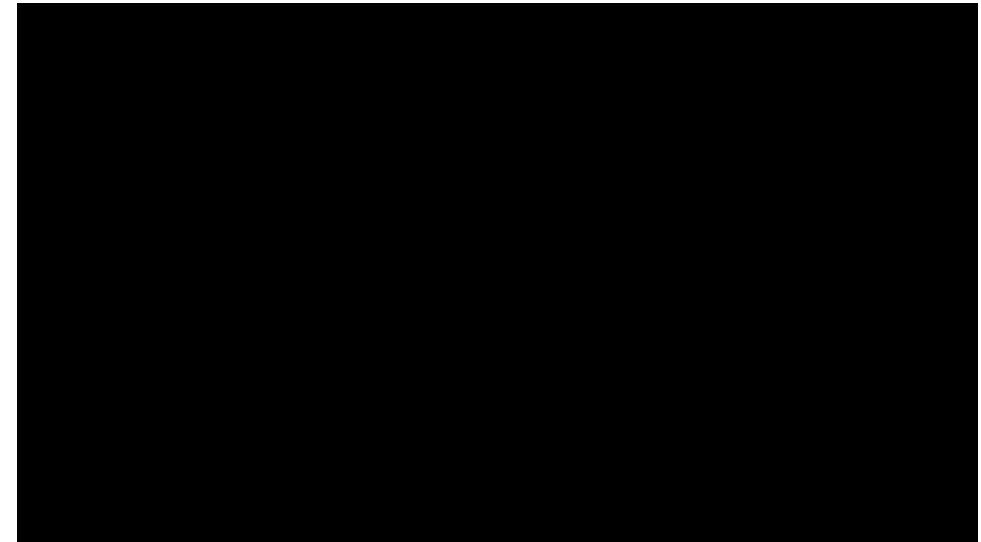
שְׁמָרִים – שם עצם
שְׁמָרִים – מילית קישור ש+פועל מרים
אשר מרים

פרסומת לבנק בינלאומי – השקעות בלבד

השקעות
בלבד

בלבד

ב (מילית יחס)
+ לבד (שם עצם)

שלום צילה (2016) מתוך: הכנס הרב-תחומי השני לחקר ההומור

מרכזים את המאפיינים הלשוניים שיצרו את שיצרו את ההומור

- ✓ שימוש בחלקי דיבור
- ✓ שימוש בהומוגרפיה – כותבים זהה שומעים שונה
- ✓ שימוש בהומופוניה – כותבים שונה שומעים זהה
- ✓ שימוש בשם עצם שהוא בו זמנית גם שם עצם ומילת יחס
- ✓ שימוש בשם עצם ובו זמנית שימוש בצורני נטייה – כינוי גוף חבור

נראה לי שצריך לוותר תחבולות לשוניות בניבים וביטויים

אם ארכיאולוג העלה
חרס בידו, זה סימן
שהוא הצליח או לא?

שקלתי הרבה לפני
שהחלטתי לעשות
דיאטה.

להודות למישהו בפה
מלא, זה מנומס או
לא?

מה חושבים על הומור וצחוק

- "הצחוק יפה לבריאות" (שלום עליכם)
- "יום בלי צחוק הוא יום מבוזבז" (צ'ארלי צ'פלין)
- "למין האנושי יש רק כלי נשק יעיל אחד, וזה צחוק" (מארק טוויין)
- "אם לא היינו מסוגלים לצחוק, היינו משתגעים" (רוברט פרוסט)

לדברי החוקרים, 15 דקות של צחוק על בסיס יומי טובות מאוד לבריאות.

- צחוק מפחית כאב פיזי ונפשי
- צחוק מגן על המערכת החיסונית
- צחוק מגן על הלב
- צחוק שורף קלוריות ועושה כושר
- צחוק תורם לזרימת החמצן, ולכן תורם לשיפור הזיכרון
- צחוק עוזר לנו לחשוב חיובי
- הצחוק תורם לקשרים החברתיים

אמל"י – אני מה לי?

ליצור הומור בעצמנו באמצעות השפה.
ליצר רווח בריאותי, נפשי, חברתי, פסיכולוגי

משימה לבית

1. חברו בדיחה והסבירו באיזו תחבולה לשונית השתמשתם.

2. חפשו פרסומת הומוריסטית או בדיחה, ונתחו אותה בדומה למה שעשינו בשיעור.

עכשיו כשמבינים כמה טוב
ההומור לבריאות...

מאחלת לכם שתמשיכו לחייך

ביבליוגרפיה

- מזר, צ' (2008). "עברית בחיור: השימוש בבדיחות ובקטעי הומור בהוראת שפה", הד האולפן החדש 93.
- אינגלס, ו' (2011). "יצירת הומור בהוראה – בחינה מחודשת של התיאוריה הרב ממדית ליצירת הומור" חיבור לשם קבלת התואר דוקטור לפילוסופיה, אוניברסיטת בר אילן.
- שימקוביץ, י', פלורנטין, ד' (2019). אתם מוכנים לצחוק כבר?, אתר כללית.